

Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL

Badanie zrealizowane na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu w okresie grudzień – kwiecień 2010 r.

Podstawowe informacje o badaniu

Głównym celem badania było **wypracowanie modelu współpracy pomiędzy pracodawcami a placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe** w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego oraz możliwych scenariuszy jego wdrożenia.

Dlatego też badanie zostało zaprojektowane w taki sposób, aby dostarczyło praktycznych wniosków i wskazówek, jak usprawnić tę współpracę. Jego wyniki powinny zostać wykorzystane do lepszego adresowania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, jak również do wdrożenia praktycznego modelu współpracy.

Badanie objęło swym zakresem kluczowe instytucje:

- Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia dorosłych),
- Pracodawców,
- Instytucje zajmujące się edukacją i kształceniem, w tym przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego,
- Przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych.

W badaniu wykorzystano metody jakościowe, takie jak: analiza dokumentów, wywiady grupowe i indywidualne, studia przypadku, analizę sieci społecznych oraz panel ekspertów. Ponadto szkoły i pracodawcy objęci byli badaniami ilościowymi: do szkół wysłano ankiety internetowe oraz pocztowe, a w przypadku pracodawców wykonano badania telefoniczne.

Główne wyniki badania

Badani pracodawcy oceniają dostosowanie oferty szkół i placówek edukacyjnych do swoich potrzeb wyraźnie gorzej niż same szkoły. Zapytani o zawody, w jakich liczba uczniów jest niewystarczająca, wskazywali najczęściej: ślusarz, tokarz, spawacz, elektryk.

Natomiast szkoły oceniają przygotowanie uczniów lepiej niż czynią to pracodawcy. Jednak jest kilka czynników, które utrudniają szkołom dopasowanie ich oferty do potrzeb pracodawców:

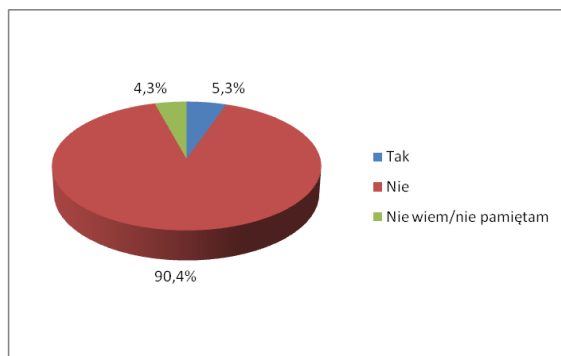
1. Zainteresowania uczniów nie pokrywają się z potrzebami pracodawców. A szkoły dopasowują swoją ofertę do oczekiwań uczniów.
2. Trudności w uruchamianiu nowych kierunków kształcenia, co wynika ze sztywnych procedur zgłaszania nowych zawodów do MEN.
3. Brak aktualnych analiz i prognoz na temat faktycznego zapotrzebowania pracodawców na zawody i specjalności.
4. Zbyt wysokie koszty uruchomienia nowych kierunków kształcenia (konieczność wyposażenia pracowni, zatrudnienia odpowiedniej kadry).

Pracodawcy najslabiej oceniają poziom nauczania języków obcych oraz przygotowanie praktyczne do wykonywania zawodów. Najlepiej zaś przygotowanie do pracy w zespole. Jednak nawet w przypadku elementów ocenianych pozytywnie oceny te są nieznacznie powyżej neutralnych.

Prawie połowa pracodawców nie prowadziła praktycznej nauki zawodu w okresie ostatnich 5 lat. Pracodawcy, którzy nie współpracowali ze szkołami, nie proponowali im zazwyczaj nawiązania takiej współpracy. Równocześnie zdecydowana większość

z nich nie otrzymała żadnej propozycji współpracy ze strony szkół zawodowych.

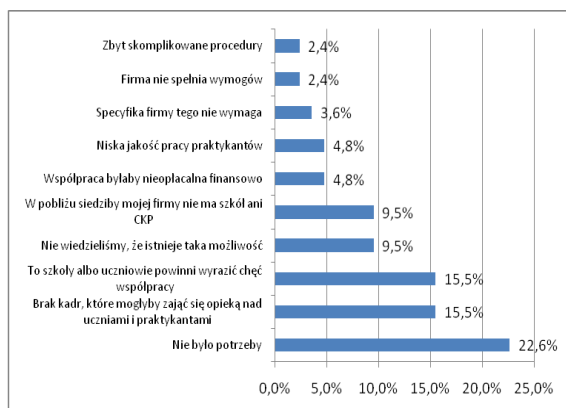
Wykres 1 Odsetek niewspółpracujących pracodawców, którzy otrzymali propozycje współpracy od szkół/CKP

Źródło: sondaż telefoniczny.

Pracodawcy nie nawiązują współpracy, ponieważ nie odczuwają takiej potrzeby, a ponadto brakuje im pracowników, którzy mogliby się zająć uczniami w trakcie praktycznej nauki zawodu.

Wykres 2 Przyczyny niepodjęcia współpracy, które pracodawcy ocenili jako najważniejsze

Źródło: sondaż telefoniczny.

Pracodawcy, poproszeni o wskazanie koniecznych zmian, które mogłyby zwiększyć ich skłonność do podejmowania współpracy wskazują na kwestie finansowe (finansowanie opiekuna praktyk, refundacja kosztów kształcenia) oraz ograniczanie biurokracji i formalności. Pracodawcy również podkreślają, że to szkoły powinny wyjść z inicjatywą organizacji praktycznej nauki zawodu.

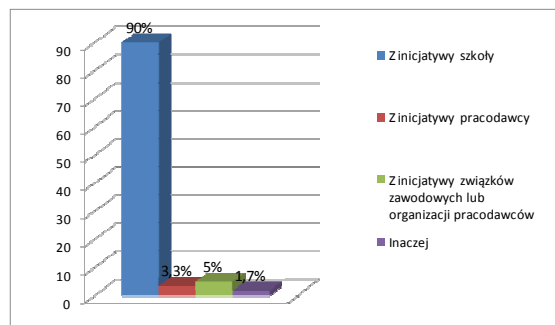
Dla odmiany ci pracodawcy, którzy współpracują ze szkołami w zakresie praktycznej nauki zawodu, wskazują głównie na motywy pozafinansowe: możliwości wyszkolenia przyszłych pracowników, możliwości przekazania kwalifikacji i umiejętności młodym ludziom. Pracodawcy ci kierują się bardziej długoterminowymi korzyściami, a także charakteryzują się poczuciem społecznej odpowiedzialności.

Z pracodawcami pracuje prawie 80% szkół i placówek edukacyjnych. Z tego prawie 80% w co najmniej kilku obszarach. Prowadzone badania, w tym m.in. studia przypadku, pokazują, że w

województwie kujawsko-pomorskim można zidentyfikować wiele pozytywnych przykładów takiej współpracy.

W zdecydowanej większości przypadków inicjatywa współpracy wychodziła ze strony szkoły. Dotyczy to wszystkich form praktycznej nauki zawodu. Przypadki inicjatywy pracodawców również się zdarzają, ale są rzadkie i wynikają raczej ze specyficznych potrzeb pracodawcy.

Wykres 3 W jaki sposób najczęściej nawiązywana jest współpraca z pracodawcami w zakresie organizacji praktyk zawodowych?

Źródło: sondaż internetowy.

Ważna jest forma oferowania współpracy pracodawcom. Nie sprawdzają się pisma, ankiety ani inne formy komunikacji pośredniej. Kluczowe znaczenie ma bezpośrednia rozmowa. Również w trakcie realizacji praktyk zdecydowana większość kontaktów odbywa się w sposób bezpośredni – telefonicznie lub w formie indywidualnych spotkań.

Należy wyraźnie stwierdzić, że nawiązywanie współpracy między szkołami i pracodawcami bardzo często uzależnione jest od osobistych kontaktów między kadrą szkół i przedsiębiorstw. W praktyce osobiste kontakty, sieci społeczne, jak również pomoc absolwentów są kluczowe dla pozyskania współpracy.

Szkoły, które nie współpracują z pracodawcami jako powody wskazują zbyt małą liczbę pracodawców spełniających wymagania oraz małe zainteresowanie pracodawców. Takie odpowiedzi mogą być wynikiem racjonalizacji – przedstawiciele kadry szkół w ten sposób uzasadniają brak aktywności w poszukiwaniu pracodawców, z którymi mogliby nawiązać współpracę.

Przedstawiciele szkół, analogicznie jak pracodawcy, zapytani, co musiałoby się zmienić, aby wzrosło zainteresowanie pracodawców, najczęściej wskazują na kwestie finansowe oraz ograniczenie formalności. W przypadku kształcenia młodych pracowników, gdzie istnieje system finansowania ze środków publicznych, przedstawiciele szkół wskazują na konieczność ograniczenia formalności i biurokracji.

Co prawda regulacje prawne przewidują zwrot kosztów organizacji praktyk i praktycznej nauki zawodu. Jednak w praktyce, ze względu na zbyt niski poziom subwencji oświatowej, samorząd

terytorialny nie przekazuje szkołom środków na finansowanie tych zadań.

Zdecydowana większość szkół nie współpracuje z organizacjami pracodawców, cechami rzemiosł itd. Wśród tych szkół, które współpracują, opinie na temat tych organizacji są podzielone. Najważniejsze zastrzeżenia wobec nich, to ich niewystarczający potencjał oraz brak wsparcia przy współpracy z pracodawcami.

Model współpracy

W oparciu o powyższe informacje, oraz analizy przypadków opracowano **model współpracy pomiędzy pracodawcami a placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego**. Zgodnie z nim:

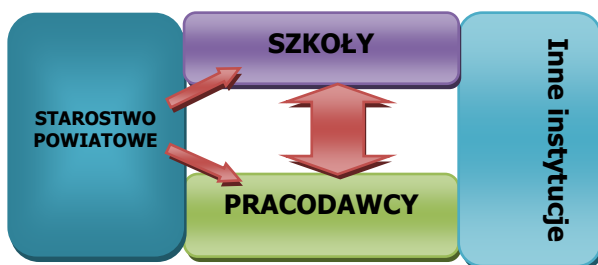
1. Kluczową rolę w systemie odgrywa **Starostwo Powiatowe**. Starostwo jest odpowiedzialne za inicjowanie całego procesu, jego koordynację oraz komunikację pomiędzy wszystkimi uczestnikami.
2. Starostwo Powiatowe, staje się odpowiedzialne za prowadzenie **aktywnej polityki edukacyjnej**, obejmującej: umieszczenie kwestii kształcenia zawodowego w strategii rozwoju lokalnego, koordynowanie kierunków kształcenia w poszczególnych szkołach, projektowanie polityki inwestycyjnej, w tym wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu (włączając w to szkoły i CKP), oraz inicjowanie współpracy wszystkich kluczowych aktorów.
3. W ramach Starostwa Powiatowego powinny być wyodrębnione odpowiednie zasoby do wdrożenia modelu (gł. ludzkie). Możliwe jest powołanie Centrum Doradztwa, Partnerstwa i Sieciowania w strukturze Starostwa lub jako zewnętrzny podmiot.
4. Starostwo Powiatowe świadczy następujące usługi dla pracodawców:
  - Finansowanie praktycznej nauki zawodu i praktyk zawodowych (w zależności od dostępnych środków finansowych).
  - Wsparcie pracodawców w przygotowaniu dokumentacji.
  - Przygotowanie pracowników przedsiębiorstw do nadzoru nad praktyczną nauką zawodu.
  - Nagłaśnianie pozytywnych zachowań pracodawców poprzez prowadzone działania promocyjne, różnego rodzaju konkursy, nagrody itp.
5. Starostwo Powiatowe oddziałuje na szkoły w następujący sposób:

- Wsparcie kadry kierowniczej szkół w kontaktach z pracodawcami.
  - Uwzględnienie zakresu współpracy ze szkołami jako jednego z elementów oceny efektywności pracy szkoły.
  - Wprowadzenie mechanizmów podziału subwencji oświatowej, różnicując jej wysokość w zależności od skuteczności szkoły w nawiązywaniu współpracy z pracodawcami.
6. Szkoły zachęcają pracodawców do współpracy poprzez:
    - Przedstawianie pracodawcom propozycji współpracy.
    - Zapraszanie pracodawców do konsultowania programów nauczania, w tym szczególnie programu nauczania praktycznego (w granicach prawa).
    - Oferowanie pracodawcom możliwości wybrania określonego profilu kształcenia uczniów.
    - W miarę możliwości elastyczne dopasowywanie organizacji praktycznej nauki zawodu i praktyk do organizacji pracy u pracodawcy.
  7. W realizację modelu zaangażowane są instytucje podlegające Starostwu, takie jak:
    - Powiatowy Urząd Pracy,
    - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
    - Centra Kształcenia Praktycznego,
    - Szkoły ponadgimnazjalne oferujące kształcenie zawodowe.

Ponadto w realizację modelu powinny być zaangażowane takie podmioty jak:

- Ochotnicze Hufce Pracy,
  - Samorząd gminny,
  - Związki pracodawców,
  - Pracodawcy,
  - Kluczowe ośrodki akademickie działające na terenie danego powiatu.
8. Kluczowym elementem modelu jest instytucjonalizacja współpracy wszystkich kluczowych partnerów (możliwe formy: partnerstwo, stowarzyszenie osób prawnych, rada konsultacyjna), stworzenie forum komunikacji i dialogu.
  9. Działanie modelu polega na cyklicznych spotkaniach w niewielkim gronie przy „okrągłym stole” z udziałem przedstawicieli: Starostwa, OHP, PUP, szkół, CKP, pracodawców, związków pracodawców, poradni psychologiczno-pedagogicznych, samorządu gminnego, kluczowych ośrodków akademickich.

10. Spotkania odbywają się cyklicznie, co najmniej dwa razy w roku. Spotkania prowadzi starosta lub prezydent miasta (lub jego zastępca). Możliwe i wskazane jest powoływanie grup branżowych.
11. Głównym celem spotkań jest omówienie zmian zachodzących na rynku pracy, potrzeb pracodawców, możliwości współpracy ze szkołami. Spotkania nie zastępują normalnej pracy dyrektorów szkół, ale dostarczają dodatkowy instrument nawiązywania kontaktu z pracodawcami.
12. Praca w zespole nie służy opiniowaniu poszczególnych dokumentów, ale ich współtworzeniu.
13. Starostwo inicjuje, koordynuje działania poszczególnych aktorów, ale ich nie wyłącza.
14. W ramach modelu konieczne jest równoległe wdrożenie następujących procesów:
  - Diagnoza,
  - Planowanie strategiczne,
  - Doradztwo zawodowe,
  - Wzmacnianie współpracy,
  - Wsparcie informatyczne,
  - Wykorzystanie wsparcia z funduszy strukturalnych.

Możliwe sposoby wdrożenia modelu

Możliwych jest kilka scenariuszy wdrożenia modelu. Kluczowym elementem są środki finansowe na finansowanie praktycznej nauki zawodu i praktyk zawodowych. Wprowadzenie tego mechanizmu zapewniłoby zdecydowanie większe zainteresowanie pracodawców. Możliwe źródła finansowania:

1. Ze środków Funduszu Pracy – wymagałoby to zmiany prawa. Należy jednak zaznaczyć, że środki Funduszu Pracy można wykorzystać na organizację modelu, na partnerstwo lokalne (*ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, artykuł 108, ust. 1, pkt 2*).

Zaletą tego rozwiązania jest wykorzystanie środków finansowych pochodzących od pracodawców oraz stałość rozwiązania. Ograniczeniem może być konieczność nowelizacji ustawy, co wymaga akceptacji Ministra Pracy i Polityki Społecznej, jako dysponenta funduszu. Wadą może być też ograniczona wielkość środków Funduszu Pracy.

2. Z Europejskiego Funduszu Społecznego – w obecnej perspektywie źródłem mogłoby być Działanie 9.2 PO KL, *Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego*, w ramach którego przewidziano możliwość finansowania współpracy szkół i placówek z pracodawcami, szczególnie w zakresie praktycznej nauki zawodu.

Finansowanie kosztów praktyk i praktycznej nauki zawodu mogłoby być częścią programów rozwojowych realizowanych w ramach projektów poszczególnych starostw powiatowych. Możliwe jest też wyodrębnienie alokacji na ten typ działań i realizacja tego zadania jako projektu systemowego Urzędu Marszałkowskiego (choć ta opcja wydaje się bardziej pracochłonna). Finansowanie kosztów praktycznej nauki zawodów powinno odbywać się na zasadzie zwrotu pracodawcom kosztów organizacji i prowadzenia praktycznej nauki zawodu. Ważne jest, aby na etapie określania sposobu wdrożenia ustalić jasne zasady finansowania kosztów praktycznej nauki zawodu. Optymalnym rozwiązaniem wydaje się określenie standardowej stawki za jednego ucznia odbywającego praktyczną naukę zawodu u pracodawcy.

3. Środki samorządu terytorialnego – Starostwa Powiatowe mogłyby finansować koszty praktycznej nauki zawodu ze środków własnych. Zaletą tego rozwiązanie byłaby stabilność oraz trwałość. Główne ograniczenie – zbyt małe budżety samorządu terytorialnego.

Drugi aspekt wdrażania proponowanego modelu to rola samorządu wojewódzkiego. Samorząd wojewódzki nie ma możliwości narzucenia Starostw Powiatowym wdrożenia modelu. Może jednak na nie oddziaływać poprzez:

- Spotkania informacyjne z przedstawicielami Starostw Powiatowych.
- Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla kadry szkół, odpowiedzialnej za współpracę z pracodawcami, w tym szkolenia związane z nawiązywaniem współpracy z pracodawcami, utrzymywaniem tych kontaktów, zarządzaniem praktyczną nauką zawodu.
- Wprowadzenie zaproponowanego modelu jako kryterium wyboru projektów w ramach Działania 9.2 PO KL. Kryterium to może mieć charakter strategiczny lub dostępu.